

Vicent Beltran Calvo, Carles Segura-Llopes, *Els parlars valencians*, València, Universitat de València, 2017, 395 pp.

Kálmán FALUBA

“Eötvös Loránd” Tudományegyetem, Budapest

A l'inici mateix de la *Introducció*, els dos autors assenyalen l'objectiu central del seu llibre, que és «descriure de la manera més detallada possible la variació lingüística que presenta el català al País Valencià». Aquest lloable detallisme (o voluntat d'exhaustivitat) dificulta la tasca del ressenyador, obligat a centrar-se més en l'estructura de l'obra que no pas en el cúmul de dades que s'hi contenen. I és una llàstima que sigui així, perquè l'originalitat d'aquest estudi no rau, naturalment, en la seva estructura (que respecta, en bona part, la de les monografies dialectals), sinó en l'arreglada de dades sovint originals que arriben a modificar en més d'una ocasió el que sabíem fins ara de les variants del català parlades al sud del Sénia.

Els autors divideixen el llibre en quatre parts. La primera podem qualificar-la de temàticament miscel·lània. El primer capítol aborda esquemàticament ('a vista d'ocell') la fragmentació dialectal del català parlat al País Valencià, establint-hi cinc zones, denominades totes cinc amb el substantiu 'valencià' acompanyat per un adjectiu (valencià tortosí, septentrional, central, meridional, alacantí). Crida l'atenció que, en virtut d'un enfocament geogràfic, es consideri valencià també la porció del tortosí que cau dintre de la Comunitat Valenciana, com també l'establiment d'un alacantí no integrat en el meridional, del qual queda separat per la línia Biar-Busot (les variants valencianes tenyides de mallorquinisme queden dintre dels límits del valencià meridional, fora per tant de l'alacantí). Es nota ja en aquest primer capítol la gran atenció prestada al lèxic, atenció que caracteritza la totalitat de l'obra. D'entre els quatre capítols restants de la primera part (*Història del valencià; El valencià de frontera. El castellà i l'aragonès; El valencià i altres llengües; El valencià i l'estàndard*) destaca per la seva extensió i originalitat el dedicat als parlars de frontera, amb la presentació de la modalitat de sis localitats que s'escalonen de nord a sud, des de l'Alt Maestrat fins al Baix Vinalopó. En aquest mateix capítol apareixen el tema de l'influx aragonès (per exemple, conversió d'esdrúixols en plans; lèxic arribat amb repobladors aragonesos o introduït posteriorment per pastors transhumants), i el de la curiosa diftongació localitzada en punts extrems del domini lingüístic, que no és gens comuna.

S'il·lustra en un quadre la compenetració lèxica entre murcià i valencià al Baix Vinalopó i al Baix Segura, i s'esbossa el tema, recurrent al volum, dels castellanismes lèxics. El curiós, i potser poc justificat, capítol *El valencià i altres llengües*, no és res més que una modestíssima nòmina de manlleus procedents del francès, de l'anglès, del genovès i altres varietats de l'italià, completada amb la defensa de «determinats trets diatòpics de la llengua catalana parlada al País Valencià, connotats o estigmatitzats pel fet de no formar part de la llengua estàndard», però que «coincideixen amb les solucions més generals o estàndards d'altres llengües» (p. 76). Un d'aquests casos citats és la caiguda de la *-d-* intervocàlica en alacantí, que és la norma en francès, i un altre, el pronom àton avantposat a imperatiu, propi del valencià meridional i normatiu en italià (*me diga / mi dica*). El títol de l'últim capítol de la primera part, *El valencià i l'estàndard*, resulta un tant ambigu per a qui estigui assabentat de l'existència de dos autoritats acadèmiques que pretenen ser responsables de la normativa local: l'Institut d'Estudis Catalans i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. No es tracta, però, d'aquesta duplicitat de normes, més temuda que real, sinó dels efectes de l'estàndard sobre els dialectes, de «la repercussió que el model de llengua estàndard comença a tenir en la població» (p. 80), població exposada als mitjans de comunicació i a l'escola en valencià, però també a l'omnipresència del castellà. Al final del capítol sí que hi ha una referència a com hauria de ser el model estàndard, que molts voldrien polimorf, mentre que altres consideren la polimòrfia obstacle a la unitat. Els nostres autors opinen que «la problemàtica central no es troba en aquest debat, sinó en la imperiosa urgència d'augmentar l'ús de la llengua» (p. 84).

La segona part del llibre, titulada *Varietats geogràfiques del valencià* (pp. 85-137), consta de cinc capítols, nombre de les zones dialectals prèviament establertes pels autors. Tots cinc capítols s'estructuren de manera semblant: introducció geogràfica i bibliogràfica, fonètica, morfologia, lèxic. En diversos casos la part introductòria dona compte de subdivisions internes, així en valencià septentrional (Plana Alta, Plana Baixa) i en valencià central (zona meridional, zona septentrional). El capítol dedicat al valencià meridional es divideix en dos subcapítols paral·lels, mallorquí i no mallorquí (i dintre d'aquest últim, ponent i llevant). Crida l'atenció prestada a les restes lingüístiques de la repoblació mallorquina de l'inici del segle XVII, detectables encara en una trentena llarga de pobles, entre ells Tàrbena, l'únic que ha conservat fins avui l'article salat (el quadre de la pàgina 121 resumeix les condicions en què s'utilitza).

La tercera part del manual de Beltran Calvo i Segura-Llopes porta pel títol *Descripció dels parlars valencians* (pp. 139-317). De les seves 178

pàgines, més de la meitat són dedicades al lèxic: una riquíssima col·lecció de geosinònims, majoritàriament de collita pròpia, agrupats sota lemes avalats per fonts considerades normatives (diccionaris de l'Institut d'Estudis Catalans i/o de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua) i repartits en grups de nord, centre i sud. El nombre elevat de sinònims és força sorprenent: per dir, per exemple, *menuell* / *menovell* n'hi ha 15 inventariats al nord, 8 al centre i 28 (!) al sud. La resta d'aquesta tercera part del llibre és una espècie de 'gramàtica dialectal', amb els components esperables de fonètica i de morfosintaxi, la primera tractada en una extensió considerablement més gran que no la segona.

Les *Conclusions*, de tres pàgines i mitja (pp. 319-322), comencen amb la pregunta de si hi ha algun tret lingüístic tractat al llarg del llibre que sigui absolutament general a tot el territori valencià i que, al mateix temps, en sigui particular i exclusiu. Després de respondre negativament, els autors enumeren trets tradicionalment considerats valencians però que en realitat són propis només d'una part de País (per exemple, el *perfet simple*) o que són compartits amb altres varietats del català. Entre aquests últims, molts arriben fins a l'Ebre i més enllà i tot, i n'hi ha que reapareixen força més lluny, com són ara *arena* (Balears, i, afegim-hi, tot el català occidental), *volta* 'vegada' (Formentera, l'Alguer), o velaritzacions verbals tipus *morç*, primera persona de *morir* (Mallorca). L'última frase és un al·legat a favor d'una normativa pancatalana inclusiva de les varietats geogràfiques de la llengua. Val la pena de citar-la: «Creiem que fomentar la sinonímia d'origen geogràfic en el cas del lèxic, acceptar la flexibilitat fonètica, controlar i recuperar la genuïnitat sintàctica i vigilar la diversitat morfològica són bones pràctiques en el procés de consolidació de les variants formals del català».

La bibliografia final (pp. 323-335) dona prova no només de la quantitat respectable de fonts consultades pels autors, sinó també del seu propi currículum personal, dues bases sòlides que han fet possible bastir l'imponent edifici que ara ens ocupa.

Completen l'obra 56 mapes a color, que visualitzen la distribució geogràfica de fenòmens tant fonètics com morfològics i lèxics. Aquests mapes ens permeten constatar sovint l'existència d'un centre, en un sentit ampli, a què s'oposen dues àrees laterals (nord i sud), coincidents entre ells. Els autors parlen, ací i allà, d'un «valencià general» (cfr. pp. 95, 107, 178): serà aquest centre que apreciem als mapes?

Finalment, dues observacions diguem-ne crítiques, que no treuen res dels indubtables mèrits de l'obra. Primer, es troba a faltar un quadre explicatiu del valor dels símbols fonètics emprats: si n'hi hagués, el lector no hauria d'arribar fins a la pàgina 228 per assabentar-se del valor de la *j*

subratllada, recurrent des de la pàgina 57, i que resulta ser la fricativa velar sorda [χ] del castellà. Segon, al cos del llibre, haurien de ser més sistemàtiques les remissions als utilíssims mapes.